

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥तैन्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

वि वा एतस्य यज्ञं ऋध्यते यस्य हृविरंतिरिच्यते सूर्यो देवो दिविपञ्च इत्याहु
बृहस्पतिना चैवास्यं प्रजापतिना च यज्ञस्य व्यूद्धमपि वपति रक्षांसि वा एतत्पशुः
संचन्ते यदेकदेवत्ये आलंब्यो भूयान्भवति यस्यास्ते हरितो गर्भ इत्याह देवत्रैवैनां गमयति
रक्षांसामपंहत्या आ वर्तन वर्तयेत्याहु (१)

ब्रह्मणैवैनमा वर्तयति वि ते भिनन्दि तकरीमित्याह यथायजुरेवैतदुरुद्रुपसो विश्वरूप
इन्दुरित्याह प्रजा वै पशव इन्दुः प्रजयैवैन पशुभिः समर्घयति दिवं वै यज्ञस्य व्यूद्धं गच्छति
पृथिवीमतिरिक्तं तद्यन्तं शमयेदार्तिमाच्छेद्यजंमानो मुही द्यौः पृथिवी च न इत्या- (२)

ह द्यावांपृथिवीभ्यांमेव यज्ञस्य व्यूद्धं चातिरिक्तं च शमयति नार्तिमाच्छति यजंमानो
भस्मनाऽभि समूहति स्वगाकृत्या अथो अनयोर्वा एष गर्भेऽनयोरेवैन दधाति यदवृद्येदति
तद्रैचयेद्यन्नावद्यत्पशोरालंब्यस्य नावं द्येत्पुरस्तान्नाभ्यां अन्यदवृद्येदुपरिष्टादन्यत्पुरस्ताद्वै
नाभ्यै (३)

प्राण उपरिष्टादपानो यावानेव पशुस्तस्याव द्यति विष्णवे शिपिविष्टाय जुहोति
यद्वै यज्ञस्यातिरिच्यते यः पशोर्भूमा या पुष्टिस्तद्विष्णुः शिपिविष्टोऽतिरिक्तं एवातिरिक्तं
दधात्यतिरिक्तस्य शान्त्या अष्टापूर्णिरण्यं दक्षिणाऽष्टापंदी हैषाऽऽत्मा नवमः पशोराया
अन्तरकोश उष्णीषेणाऽविष्टितं भवत्येवमिव हि पशुरुल्बमिव चर्मेव मांसमिवास्थीव
यावानेव पशुस्तमास्वाऽवं रुन्धे यस्यैषा यज्ञे प्रायश्चित्तिः क्रियत इद्वा वर्सीयान्भवति॥ (४)

वर्तयेत्याह न इति वै नाभ्या उल्बमिवेकविष्टशतिश्च॥ ४॥ [१]

आ वायो भूष शुचिपा उपं नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववारा उपौ ते अन्यो मद्यमयामि
यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्। आकृत्यै त्वा कामाय त्वा सुमधै त्वा किकिटा ते मनः
प्रजापतये स्वाहा किकिटा तै प्राणं वायवे स्वाहा किकिटा ते चक्षुः सूर्याय स्वाहा
किकिटा ते श्रोत्रं द्यावांपृथिवीभ्यां स्वाहा किकिटा ते वाचः सरस्वत्ये स्वाहा (५)

त्वं तुरीयां वशिनीं वशासि सूकृद्यत्वा मनसा गर्भ आशयत्। वशा त्वं वशिनीं गच्छ
देवान्तस्त्वाः सन्तु यजंमानस्य कामाः। अजासि रयिष्ठा पृथिव्यां सीदोर्ध्वान्तरिक्षमुप

तिष्ठस्व दिवि तै बृहद्भाः। तन्तुं तन्वत्रजंसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथो रंक्ष धिया कृतान्। अनुल्बूणं वंयत् जोगुवामपे मनुर्भव जनया दैव्यं जनम्। मनंसो हविर्विसि प्रजापतेर्वर्णो गात्राणां ते गात्रभाजो भूयास्म॥ (६)

सरस्वत्यै स्वाहा मनुष्योदेश च॥२॥

[२]

इमे वै सुहाऽस्तां ते वायुर्व्यवात्ते गर्भमदधातां त ए सोमः प्राजनयदग्निरग्नसत् स एतं प्रजापतिराग्नेयमुष्टाकंपालमपश्यत्तं निरवपत्तेनैवैनामग्नेरधि निरक्षीणात्तस्मादप्यन्यदेवत्यामालभंमान आग्नेयमुष्टाकंपालं पुरस्तान्निर्वपेदग्नेरैवैनामधि निष्क्रीया लभते यद्- (७)

वायुर्व्यवात्तस्माद्वायव्यां यदिमे गर्भमदधातां तस्माद् द्यावापृथिव्यां यथसोमः प्राजनयदग्निरग्नसत् तस्मादग्नीषोमीया यदनयोर्वियत्योर्वागवदुत्तस्माथसारस्वती यत्प्रजापतिराग्नेरधि निरक्षीणात् तस्मात्प्राजापत्या सा वा एषा सर्वदेवत्यां यदजा वशा वायुव्यामालभेत् भूतिंकामो वायुर्वै क्षेपिष्ठा देवतां वायुमेव स्वेनं (८)

भागधेयेनोप धावति स एवैनं भूति गमयति द्यावापृथिव्यामा लभेत कृषमाणः प्रतिष्ठाकामो दिव एवास्मै पर्जन्यो वर्षति व्यस्यामोषधयो रोहन्ति समर्धुकमस्य सस्यं भवत्यग्नीषोमीयामा लभेत यः कामयेतात्रवानन्नादः स्यामित्यग्निनैवान्नमवं रुन्धे सोमेनान्नाद्यमन्नवानेवान्नादो भवति सारस्वतीमा लभेत य - (९)

ईश्वरो वाचो वदितोः सन्वाच न वदेद्वाग्वै सरस्वतीमेव स्वेनं भागधेयेनोप धावति सैवास्मिन्वाच दधाति प्राजापत्यामा लभेत यः कामयेतानभिजितमभि जंयेयमिति प्रजापतिः सर्वा देवतां देवताभिरेवानभिजितमभि जंयति वायुव्ययोपाकरोति वायोरैवैनामवृद्ध्या लभत् आकृत्यै त्वा कामायु त्वे- (१०)

त्यांह यथायजुरेवैतत्किंकिटाकारं जुहोति किंकिटाकारेण वै ग्राम्याः पशवो रमन्ते प्रारण्याः पतन्ति यत्किंकिटाकारं जुहोति ग्राम्याणां पशूनां धृत्यै पर्यग्नौ क्रियमाणे जुहोति जीवन्तीमेवैनां सुवर्गं लोकं गमयति त्वं तुरीयां वशिनीं वशासीत्याह देवत्रैवैनां गमयति सत्याः सन्तु यजमानस्य कामा इत्याहैष वै कामो (११)

यजमानस्य यदनार्त उद्वचं गच्छति तस्मादेवमाहाजासि रयिष्ठेत्याहैषैवैनां लोकेषु प्रतिष्ठापयति दिवि तै बृहद्भा इत्याह सुवर्गं एवास्मै लोके ज्योतिर्दधाति तन्तुं तन्वत्रजंसो

भानुमन्विहीत्याहेमानेवास्मै लोकां ज्योतिष्मतः करोत्यनुल्बणं वंयत् जोगुवामप् इत्याः (१२)

ह यदेव यज्ञ उल्बणं क्रियते तस्यैवैषा शान्तिर्मनुर्भव जनया दैव्यं जनमित्याह मानव्यो वै प्रजास्ता एवाद्याः कुरुते मनसो हुविरुसीत्याह स्वगाकृत्यै गत्राणां ते गात्राभाजौ भूयास्मेत्याहाऽशिष्ठमेवैतामा शास्ते तस्यै वा एतस्या एकमेवादैवयजनं यदालब्धायामभ्रो (१३)

भवति यदालब्धायामभ्रः स्यादुप्सु वा प्रवेशयेथ्यर्वा वा प्राशर्जीयाद्युप्सु प्रवेशयेद्यजवेशसं कुर्याथ्यर्वमेव प्राशर्जीयादिन्द्रियमेवाऽत्मन्यत्ते सा वा एषा त्रियाणामेवावरुद्धा संवथ्सरसदः सहस्रयाजिनो गृहमेधिनस्त एवैतया यजेरन्तेषां मेवैषाऽत्सा॥ (१४)

यथेवेन सारस्वतीमा लभेत् यः कामाय त्वा कामोऽप् इत्यत्रो द्विचत्वारिःशब्दः॥ [३]

चित्तं च चित्तिश्वाकृतं चाकृतिश्व विज्ञातं च विज्ञानं च मनश्व शक्तिश्व दर्शश्व पूर्णमांशश्व बृहच्च रथन्तरं च प्रजापार्तिर्जयानिन्द्राय वृष्णे प्रायोच्छदुग्रः पृतानाज्येषु तस्मै विशः समन्मन्तु सर्वाः स उग्रः स हि हव्यो बृभूव॑ देवासुराः संयत्ता आसुन्ध्स इन्द्रः प्रजापतिमुपाधावृत्समा एताङ्गयान्नायच्छ्रुतानंजुहोत्ततो वै देवा असुरानजयन् यदजयन्तञ्जयानां जयत्वः स्पर्धमानेनैते हौतुव्या जयत्येव तां पृतनाम्॥ (१५)

उप पञ्चविःशतिश्वः॥ [४]

अग्निर्भूतानामधिपतिः स माऽवत्विन्द्रो ज्येष्ठाना युमः पृथिव्या वायुरुन्तरिक्षस्य सूर्यो दिवश्वन्द्रमा नक्षत्राणां बृहस्पतिर्ब्रह्मणो मित्रः सूत्यानां वरुणोऽपाऽ समुद्रः स्नोत्यानामन्त्रः साम्राज्यानामधिपति तन्माऽवतु सोम् ओषधीनाऽ सविता प्रसवानाऽ रुद्रः पंशुनां त्वष्टा रुपाणां विष्णुः पर्वतानां मरुतो गणानामधिपतयस्ते माऽवन्तु पितरः पितामहाः परेऽवरे ततास्ततामहा इह माऽवता। अस्मिन्ब्रह्मन्त्रस्मिन्क्षत्रैऽस्यामाशिष्यस्यां पुरोधायां मस्मिन्कर्मन्त्रस्यां देवहृत्याम्॥ (१६)

अवृद्धे सुसदश च॥ [५]

देवा वै यद्युजेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा एतानभ्यातानानपश्यन्तानभ्यातन्वत

यदेवानां कर्मसीदार्थ्यत तद्यदसुराणां न तदार्थत येन कर्मणेर्थेतत्र होतव्या कृप्नोत्येव तेन कर्मणा यद्विश्वे देवाः सुभरन्तस्मादभ्याताना वैश्वेदेवा यत्प्रजापतिर्जयान्प्रायच्छुतस्माङ्गयाः प्राजापत्या - (१७)

यद्राष्ट्रभृद्दीं राष्ट्रमाददत तद्राष्ट्रभृताऽ राष्ट्रभृत्वं ते देवा अभ्यातानैरसुरानभ्यातन्वत जयैरजयत्राष्ट्रभृद्दीं राष्ट्रमाददत यदेवा अभ्यातानैरसुरानभ्यातन्वत तदभ्यातानानामभ्यातानुत्वं यज्ञयैरजयन्तज्ञयानां जयत्वं यद्राष्ट्रभृद्दीं राष्ट्रमाददत तद्राष्ट्रभृताऽ राष्ट्रभृत्वं ततो देवा अभवन्प्यरासुरा यो भ्रातृव्यवास्थ्याथ्स एताञ्ज्ञहयादभ्यातानैरेव भ्रातृव्यानभ्यातनुते जयैर्जयति राष्ट्रभृद्दीं राष्ट्रमा दत्ते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति॥ (१८)

प्राजापत्या: सौऽशादरा च॥२॥

[६]

ऋतापादृतधामाऽग्निर्गन्धर्वस्तस्यौषधयोऽप्सुरसु ऊर्जो नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातुता इदं ब्रह्म क्षत्रं पातुता स्वाहा ताभ्यः स्वाहा सऽहितो विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वस्तस्य मरीचयोऽप्सुरसु आयुवः सुषुम्नः सूर्यरश्मिश्वन्द्रमा गन्धर्वस्तस्य नक्षत्राण्यप्सुरसो बेकुरयो भुज्युः सुपुर्णो यज्ञो गन्धर्वस्तस्य दक्षिणा अप्सुरसः स्तवाः प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो (१९)

गन्धर्वस्तस्यर्ख्मान्योप्सुरसो वहय इषिरो विश्वव्यचा वातो गन्धर्वस्तस्याऽप्तोऽप्सुरसो मुदा भुवनस्य पते यस्य त उपरि गृहा इह च। स नो रास्वाज्यानि ऽरायस्पोष य सुवीर्य य संवथ्सरीणाऽ स्वस्तिम्। पुरमेष्यधिपतिर्मृत्युर्गन्धर्वस्तस्य विश्वमप्सुरसो भुवः सुक्षितिः सुभूतिर्भद्रकृथ्सुवर्वान्पूर्जन्यो गन्धर्वस्तस्य विद्युतोऽप्सुरसो रुचो दूरेहेतिरमृदयो - (२०)

मृत्युर्गन्धर्वस्तस्य प्रजा अप्सुरसो भीरुवश्चारुः कृपणकाशी कामो गन्धर्वस्तस्याऽप्तोऽप्सुरसः शोचयन्तीर्नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातुता इदं ब्रह्म क्षत्रं पातुता स्वाहा ताभ्यः स्वाहा स नो भुवनस्य पते यस्य त उपरि गृहा इह च। उरु ब्रह्मणोऽस्मै क्षत्राय महि शर्म यच्छु॥ (२१)

मनोऽमृदयः पद्मत्वारिशब्दः॥३॥

[७]

राष्ट्रकामाय होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो राष्ट्रेणैवास्मै राष्ट्रमव रुचे राष्ट्रमेव भवत्यात्मने होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो राष्ट्रं प्रजा राष्ट्रं पश्वां राष्ट्रं यच्छेष्ठो भवति राष्ट्रेणैव राष्ट्रमव

रुन्धे वसिष्ठः समानानां भवति ग्रामं कामाय होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभूतो राष्ट्रः संजाता राष्ट्रैण्वास्मै राष्ट्रः संजातानवं रुन्धे ग्रा- (२२)

म्येव भंवत्यधिदेवं जुहोत्यधिदेवं एवास्मै संजातानवं रुन्धे त एनमवरुद्धा उपं तिष्ठन्ते रथमुख ओजस्कामस्य होतव्या ओजो वै राष्ट्रभूत ओजो रथ ओजस्वेवास्मा ओजोऽवं रुन्धे ओजस्व्येव भंवति यो राष्ट्रादपभूतः स्यात्तस्मै होतव्या यावन्तोऽस्य रथः स्युस्तान्ब्रयाद्युद्धमिति राष्ट्रमेवास्मै युनक्त्या- (२३)

हुतयो वा एतस्याक्षमा यस्य राष्ट्रं न कल्पते स्वरथस्य दक्षिणं चक्रं प्रवृद्धं नाडीमभि जुहुयादाहुतीरेवास्यं कल्पयति ता अस्य कल्पमाना राष्ट्रमनुं कल्पते सङ्ग्रामे संयंते होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभूतो राष्ट्रे खलु वा एते व्यायच्छन्ते ये सङ्ग्रामः संयन्ति यस्य पूर्वस्य जुहूति स एव भंवति जयति त य सङ्ग्रामं मान्युक इध्मो (२४)

भंवत्यङ्गांरा एव प्रतिवेष्टमाना अमित्राणामस्य सेनां प्रति वेष्टयन्ति य उन्मादेत्तस्मै होतव्या गन्धर्वाप्सुरसो वा एतमुन्मादयन्ति य उन्मादयत्येते खलु वै गन्धर्वाप्सुरसो यद्राष्ट्रभूतस्तस्मै स्वाहा ताभ्यः स्वाहेति जुहोति तेनैवेनाञ्छमयति नैयग्रोधु औदुम्बरु आश्वत्थः प्लाक्षु इतीध्मो भंवत्येते वै गन्धर्वाप्सुरसां गृहाः स्व एवैनां- (२५)

नायतने शमयत्यभिचरंता प्रतिलोमः होतव्याः प्राणानेवास्य प्रतीचः प्रति योति तं ततो येन केन च स्तृणुते स्वकृतु इरिणे जुहोति प्रदरे वैतद्वा अस्यै निरक्षतिगृहीतं निरक्षतिगृहीत एवैनु निरक्षत्या ग्राहयति यद्वाचः कूरं तेन वषट्करोति वाच एवैनं कूरेण प्र वृश्चति ताजगार्तिमाच्छ्रुति यस्य कामयेतान्नाद्य- (२६)

मा ददीयेति तस्य सुभायामुत्तानो निपद्य भुवनस्य पतु इति त्रणानि सं गृहीयात्प्रजापतिर्वै भुवनस्य पतिः प्रजापतिनैवास्यान्नाद्यमा दत्त इदमहम्मुष्यामुष्यायणस्यान्नाद्यः हरामीत्याहान्नाद्यमेवास्यं हरति पुद्गिरहरति पद्मा कृतवः प्रजापतिनैवास्यान्नाद्यमादायुर्तवोऽस्मा अनु प्र यच्छन्ति (२७)

यो ज्येष्ठबन्धुरपभूतः स्यात्तः स्थलेऽवसाय्य ब्रह्मौदुनं चतुःशरावं पक्षा तस्मै होतव्या वर्ष्म वै राष्ट्रभूतो वर्ष्म स्थलं वर्ष्मणैवैनं वर्ष्म समानानां गमयति चतुःशरावो भवति दिक्षवै प्रति तिष्ठति क्षीरे भंवति रुचमेवास्मिन्दधात्युद्धरति शृतत्वाय सर्पिष्वान्भवति मेधत्वाय

चृत्वारं आर्षेयाः प्राशन्ति दिशामेव ज्योतिषि जुहोति॥ (२८)

ग्रामी युनकीधः स्व एवैनानुनादै यच्छुन्त्येकान्त्रपञ्चाशाश्वा॥ ७॥

[८]

देविंका निर्वपेत्प्रजाकामुश्छन्दाऽसि वै देविंकाश्छन्दाऽसीवु खलु वै प्रजाश्छन्दोभिरेवास्मै प्रजाः प्र जनयति प्रथमं धातारं करोति मिथुनी एव तेने करोत्यन्वेवास्मा अनुमतिर्मन्यते राते राका प्र सिनीवाली जनयति प्रजास्वेव प्रजातासु कुह्ना वाचं दधात्येता एव निर्वपेत्पशुकामुश्छन्दाऽसि वै देविंकाश्छन्दाऽसी- (२९)

वु खलु वै पशवश्छन्दोभिरेवास्मै पशून्म्र जनयति प्रथमं धातारं करोति प्रैव तेने वापयत्यन्वेवास्मा अनुमतिर्मन्यते राते राका प्र सिनीवाली जनयति पशूनेव प्रजातान्कुह्ना प्रतिष्ठापयत्येता एव निर्वपेद्वामंकामुश्छन्दाऽसि वै देविंकाश्छन्दाऽसीवु खलु वै ग्रामुश्छन्दोभिरेवास्मै ग्राम- (३०)

मवं रुन्धे मध्युतो धातारं करोति मध्युत एवैनं ग्रामस्य दधात्येता एव निर्वपेष्योगामयावी छन्दाऽसि वै देविंकाश्छन्दाऽसि खलु वा एतमुभि मन्यन्ते यस्य ज्योगामयंति छन्दोभिरेवैनमगुदं करोति मध्युतो धातारं करोति मध्युतो वा एतस्याह्वसुं यस्य ज्योगामयंति मध्युत एवास्य तेन कल्पयत्येता एव निर- (३१)

वंपेद्यं युज्ञो नोपुनमेच्छन्दाऽसि वै देविंकाश्छन्दाऽसि खलु वा एतं नोपं नमन्ति यं युज्ञो नोपुनमंति प्रथमं धातारं करोति मुखुत एवास्मै छन्दाऽसि दधात्युपैनं युज्ञो नंमत्येता एव निर्वपेदीजानश्छन्दाऽसि वै देविंका यातयामानीवु खलु वा एतस्य छन्दाऽसि यईजान उत्तमं धातारं करो- (३२)

त्युपरिषदेवास्मै छन्दाऽस्ययातयामान्यवं रुन्ध उपैनमुत्तरो युज्ञो नंमत्येता एव निर्वपेद्यं मेधा नोपुनमेच्छन्दाऽसि वै देविंकाश्छन्दाऽसि खलु वा एतं नोपं नमन्ति यं मेधा नोपुनमंति प्रथमं धातारं करोति मुखुत एवास्मै छन्दाऽसि दधात्युपैनं मेधा नंमत्येता एव निर्वपे- (३३)

द्रुक्कामुश्छन्दाऽसि वै देविंकाश्छन्दाऽसीवु खलु वै रुक्षन्दोभिरेवास्मिन्त्रुचं दधाति क्षीरे भवन्ति रुचमेवास्मिन्दधति मध्युतो धातारं करोति मध्युत एवैनं रुचो दधाति गायत्री

वा अनुमतिस्त्रिष्टुप्राका जगती सिनीवाल्यं नुष्टुप्कुहूर्धाता वंषद्वारः पूर्वपुक्षो राकाऽपरपुक्षः कुहूरमावास्यां सिनीवाली पौर्णमास्यनुमतिश्वन्द्रमां धाताऽष्टौ (३४)

वसंवोऽष्टाक्षरा गायुच्येकादशा रुद्रा एकादशाक्षरा त्रिष्टुष्टादशादित्या द्वादशाक्षरा जगती प्रजापतिरनुष्टुप्याता वंषद्वार एतद्वै देविकाः सर्वाणि च छन्दांसि सर्वांश्च देवता वंषद्वारस्ता यथसुह सर्वा निर्वपेदीश्वरा एनं प्रदहो द्वे प्रथमे निरुप्य धातुस्तृतीयं निर्वपेत्तथै एवोत्तरे निर्वपेत्तथैनं न प्र दहन्त्यथो यस्मै कामाय निरुप्यन्ते तमेवाऽभिरुपाऽऽप्रोति॥ (३५)

पुशुकांमङ्गल्न्दांसि वै देविकाश्चन्दांसि ग्रामङ्गल्पयत्येता एव निरुत्तमयातारं करोति मेधा नमत्येता एव निर्वपेदौ दंहन्ति नवं च।
देविका: प्रजाकामे मिथुनी पशुकामा॥७॥ [९]

वास्तोप्यते प्रतिं जानीह्यस्मान्धस्वावेशो अनमीवो भंवा नः। यत्त्वेमहे प्रति तत्रो जुषस्व शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे। वास्तोप्यते शग्मया सःसदां ते सक्षीमहि रण्वया गातुमत्यां। आवः क्षेमं उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदां नः। यथसायं प्रांतरग्रिहोत्रं जुहोत्याहुतीष्टुका एव ता उपं धत्ते (३६)

यजमानोऽहोरात्राणि वा एतस्येष्टका य आहिताग्निर्यथायं प्रांतर्जुहोत्यहोरात्राण्येवाऽस्त्वेष्टकाः कृत्वोपं धत्ते दशं समानत्रं जुहोति दशाक्षरा विराङ्गुराजंमेवाऽस्त्वेष्टकां कृत्वोपं धत्तेऽथो विराज्येव यज्ञमाप्नोति चिर्यश्चित्योऽस्य भवति तस्माद्यत्र दशोपित्वा प्रयाति तद्यज्ञवास्त्ववास्त्वेव तद्यत्ततोऽवर्चीनं (३७)

रुद्रः खलु वै वास्तोप्यतिर्यदहुत्वा वास्तोप्यतीयं प्रयायाद्वुद्र एनं भूत्वाऽग्निरनुत्थाय हन्याद्वास्तोप्यतीयं जुहोति भागधेयैनैवैनं शमयति नार्तिमार्च्छीति यजमानो यद्युक्ते जुहुयाद्यथा प्रयाते वास्तावाहुतिं जुहोति तावगेव तद्यदयुक्ते जुहुयाद्यथा क्षेमं आहुतिं जुहोति तावगेव तदहुतमस्य वास्तोप्यतीयं स्प्याद् (३८)

दक्षिणो युक्तो भवति सुव्योऽयुक्तोऽथ वास्तोप्यतीयं जुहोत्युभयमेवाकरपरिवर्गमेवैनं शमयति यदेकया जुहुयाद्विहोमं कुर्यात्पुरोनुवाक्यामनूच्यं याज्यया जुहोति सदेवत्वाय यद्युत आदध्याद्वुद्रं गृहानन्वारोहयेद्यदवक्षाणान्यसं प्रक्षाप्य प्रयायाद्यथा यज्ञवेशसं वाऽदहनं वा तावगेव तदयं ते योनिरक्तत्विय इत्युरण्योः सुमारोहय- (३९)

त्येष वा अग्नेर्योनि: स्व एवैनं योनौ सुमारोहयुत्यथो खल्वाहुर्यदरण्योः समारूढो नश्येदुदस्याग्निः सीदेत्पुनराधेयः स्यादिति या तैः अग्ने यज्ञियां तनुस्तयेह्या रोहेत्यात्मसुमारोहयते यज्ञमानो वा अग्नेर्योनि: स्वायामेवैनं योन्याऽसुमारोहयते॥ (४०)

धृतेऽवृचीनः स्यास्तुमारोहयति पञ्चत्वारि॒शब्दः ५॥

[१०]

त्वमग्ने बृहद्वयो दधासि देव दाशुषेऽ। कुविर्गृहपतिर्युवां॥ हृव्यवाडग्निरजरः पिता नौ विभुर्विभावां सुदृशीको अस्मे। सुग्राहुपत्याः समिषो दिदीद्यस्मद्विद्युख्समिंसीहि श्रवाऽस्मि। त्वं चं सोम नो वशो जीवातुं न मंरामहे। प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः। ब्रह्मा देवानां पदवीः कंवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्। श्येनो गृंधाणाऽङ्गु स्वर्धितिर्वनानाऽसोमः (४१)

पुवित्रमत्येति रेभन्नां। आ विश्वदेवऽ सत्यति॒ सूक्तैरुद्या वृणीमहे। सुत्यसंव॒ सवितारम्॥ आ सुत्येन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च। हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवना विपश्यन्न। यथा नो अदितिः करत्पश्चै नृभ्यो यथा गवै। यथा तोकायं रुद्रियम्। मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा (४२)

नो अश्वेषु रीरिषः। वीरान्मा नौ रुद्र भामितो वर्धीरुविष्मन्तो नमसा विधेम ते। उद्प्रुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियस्येव घोषाः। गिरिभ्रजो नोर्मयो मदन्तो बृहस्पतिमन्यका अनावन्न। हृसैरिव सखिभिर्विवदद्विरशमन्मयानि नहना व्यस्यन्न। बृहस्पतिरभि कनिकद्वा उत प्रास्तौदुच्च विद्वा॒ अंगायत्। एन्द्र सानुसिं॒ रुयि॒ (४३)

सुजित्वानः सदासहम्। वर्णिष्ठमृतये भरा। प्र संसाहिषे पुरुहूत शत्रुङ्ग्येष्टस्ते शुष्म इह रातिरस्तु। इन्द्रा भर दक्षिणेन वसौनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्। त्वं सुतस्य पीतये सुद्यो वृद्धो अंजायथाः। इन्द्र ज्यैष्याय सुक्रतो। भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा महान्भुवो विश्वेषु सवनेषु यज्ञियः। भुवो नृश्च्यौलो विश्वस्मिन्भरे ज्येष्ठश्च मत्रो (४४)

विश्वचरणे। मित्रस्य चरणीधृतः श्रवो देवस्य सानुसिम्। सत्यं चित्रश्रवस्तमम्। मित्रो जनान् यातयति प्रजानमित्रो दोधार पृथिवीमुत द्याम्। मित्रः कृष्णर्नैमिषाभि चष्टे सुत्यायं हृव्यं घृतवद्विधेम। प्र स मित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्त आदित्य शिक्षति ब्रुतेन। न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमःहो अशजोत्यन्तितो न दूरात्। य- (४५)

चिद्धि ते विशो यथा प्रदेव वरुण ब्रतम्। मिनीमसि द्यविंद्यवि। यत्किं चेदं वरुण दैव्ये जनेऽभिद्रोहं मनुष्याश्वरामसि। अचित्ती यत्तव धर्मा युयोपि मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः। कितुवासो यद्विरिपुर्न दीवि यद्वा घा सत्यमुत यन्न विद्वा। सर्व ता वि ष्य शिथिरेव देवाथा ते स्याम वरुण प्रियासः॥ (४६)

सोमो गोपु मा गुणि मत्रो यच्छिथिग सुप्त चं॥६॥ [११]

वि वा एतस्याऽस वायो हृमे वै वित्तश्चिन्निरूतानाौ देवा वा अंगातानानृतापाइष्टकामाय देविका वास्तोण्णते त्वमग्ने वृहदेकादश॥११॥

वि वा एतस्य विष्यासः॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः समाप्तः॥ ३-४॥